

tuts Marítims de Marsella: «si alguns homs, ad alcun, alcun prest fes o farà, portador en alcun viage, a la fortuna o l' *resegue* d'aquest que presta lo prest ---» on semblaria oir-se un tornaveu dels passatges del *Consolat* i els *CostTort* (PSW VII, 330); en la versió llatina això sona «ad fortunam vel *resigum* ipsius mutantis» a Marsella (estatuts de 1257, Pardessus IV, 265); i «ad *rezegue* et periculum illorum ---» en la Costuma de Montpeller que el manual de dret mercantil de Goldschmidt atribueix a 1223. I en el trobador Peirol, també del XIII, tenim *rezegar* (en el pasatge estudiat per EmLevy i per Kolsen, ASNSL CXL, 145): «e part l'anta avetz hi tuğ tal dan / que nostra ley s'en vai trop *reseguan*» i a part de la vergonya, tots en rebeu tal dany, que la nostra religió en corre gran perill' (o 'minva'). On tenim un estergit perfecte del ll. RESECARE, tant pel sentit com per la forma

Quant al substantiu, el nostre tipus mercantil es presenta com a autòcton i antic només en les tres llengües principals de la Romània mediterrània: italià, llengua d'oc i català, i pel que fa als altres sentits (topogràfic, abstracte), com a arrelat a tot Espanya Però quasi pertot presenta un doble radical *e* (> *ie*) o bé *i*.

Com es pot explicar aquesta dualitat? En cast. ja n'hem vista una explicació tan natural que s'imposa: *risc* reducció castellana de *riesco*; però aquesta explicació no es pot estendre a les llengües germanes: a Itàlia n'hi ha una altra de no menys natural: un vocalisme originari *resicare*, en el verb, s'havia de convertir per via fonètica en *riscare*, i abans de l'accent ja no hi hauria objecció contra una reducció italiana a *riscare* (/risciare), nou vocalisme que hauria pogut modificar el del substantiu, fent-ne *riscio* o *rischio*, sense que se'n salvés allí gaire més que la forma arcaica *rèsciu* de 1193, i la de certs dialectes de l'Alta Itàlia, on no és de llei el canvi de *ε* pretònica en *i*. Llavors la forma *rèec* seria l'única pròpiament catalana, i *risc* hauria de ser manllevat: es clar que no del cast. (on no tingué sentit mercantil ni marítim), més aviat de l'italià, pel comerç internacional del Mare Nostrum. En un mot: podríem creure que el mot tingué *ε* etimològica pertot.

Així arribava jo a desenrotllar, assentant-la sobre bases molt més amples i fermes, la idea iniciada per Diez (Wb, 271-2), defensada per Salvioni (AGI XVI, 202, i més o menys atesa per d'altres): que *riesgo*, *rischio* etc sigui un derivat de RĚSĚCARE 'tallar', d'on 'tallament', 'trencacolls', 'penyal trencat', 'escull', i d'aquí 'perill'; i que el cast. *ri(e)sco* 'penyal', i les formes romàniques totes, si primer van significar 'escull, rompent', poden venir d'un verb amb el sentit de 'tallar', Diez ho sustentava amb el suec *skara* 'escull' al costat de *skara* 'tallar',⁴ i és un procés semàntic assegurat per molts paral·lels: cat *esqueis* 'penyals' (ESQUEIXAR, la frase antiga *esqueis de roca* està recoberta per la de *risc* de *peña* mantinguda per Nebrixa: tots dos foren, doncs, primer un 'tallat de roca' abans de designar la penya mateixa), cast. *quebrada* = cat. *afrau* (que també prové de l'ieur. ΒΗΡΑΓ- 'tallar'), cast. ant. *rescrieço* = cat. *escretlla*, i fins potser el ll *crepido* Les an-

tigues accs. 'divisió, discòrdia' que he assenyalat més amunt en el cast. *riesgo* i d'altres, confirmen notablement la idea I així s'adheriren després a la meva demostració l'AlcM i Wartburg (RLrR xxiv, 288-9, i FEW x, 291-3). I no obstant jo mateix concloua fent-hi ponderoses reserves.

Encara no hem trobat mai —deia jo— l'it. *riscio*, el cat. *rèec*, *risc* etc, en el sentit d'«escull» o 'penyal', que s'ha suposat primitiu. Amb tot i que el verb *riscare* it, *resegar* oc, i afins, haurien de ser el punt de partida del postverbal *riscio*, *resegue*, *rèec*, el cas és que el seu significat no correspon a l'etimològic 'tallar', sinó que és evidentment postnominal: 'córrer perill', provinent de *riscio* 'perill'.

Devia ser en el fons per raons anàlogues a aquestes, que l'etimologia de Diez havia topat amb incrèduls, que assajaren de descobrir un punt de partida en llengües no romàniques influents en el Mediterrani: el grec i l'àrab. En tot cas és indubtable que el mot es presenta densament en els parlars moderns de tot el domini grec.

En efecte Johann Schmitt, fort en hellenística (*Miscell. Ascoli*, 1901, 389-402), examinant el gr. mod. *ρίζων* 'fortuna', 'destí', 'perill', que els especialistes havien mirat generalment com a italianisme (p. ex. el més savi, Gustav Meyer)⁵ creia notar-li senyals d'antiguitat i suggeria que fos la font i no pas un descendent dels mots romànics: es tractaria d'un derivat del gr. clàssic *ρίζα* 'arrel', que modernament, i ja en alguns antics [se cita en Esquil, Polibi i Plutarc], apareix amb el sentit de 'peu o falda d'una muntanya', i l'assenyalava a Creta amb el sentit d'«escull»; i, fixant-se en algun paral·lel hellènic, suposava que un adjectiu **ρίζωνος* 'pertanyent a l'arrel o a la falda d'uns turons', s'hauria aplicat als romponents que a les costes gregues [gairebé més que enlloc] formen la prolongació de les muntanyes costeres; i que després el neutre d'aquest adjectiu, *ρίζωνος*, se substantivaria amb el significat d'«escull», i d'allà passaria al romànic.

Li objectaren molts romanistes que no provava l'existència de l'adjectiu amb testimonis grecs gaire antics; i per això Gamillscheg provà de donar un nou tomb a la idea suposant un verb *RHIZICARE format en llatí vulgar per a 'vorejar un escull' o 'tombar un promontori'. Però aquesta variant no feia més que empitjorar la idea, fent-la més hipotètica encara i més rebuscada semànticament.

Una objecció més decisiva vaig fer jo a totes dues variants. fins suposant que la *i* de *ρίζα*, essent breu es pogués tornar *e*, perquè pogués donar llavors aquest resultat romànic hauria de ser un hellenisme antiquíssim, que sorprendria majorment no trobar documentat ni a l'Hèllade ni a la Romània —en llengües de textos copiosíssims i tan investigats com el llatí i el grec tardans—; però és que no es tracta d'una *ε* tancada sinó de *ε̄*, com ho proven els cast. *riesgo* i *ri(e)sco*: raó que tancava de cop

També la temptativa pel costat àrab semblava estirada pels cabells. Devic (en el supl. orientalistic al dicc. de Littré) proposava l'àr. *rizq* 'revisió que se'n